כיתות ז'-ח' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | שמואל א פרק א, יט - פרק ב, יא

חמ"ד · נכתב לבקשת מורה לכיתה ז'. בתכנית החמ"ד (בנוסח תשפ"ד) ספר שמואל א משויך לכיתה ח', והיחידה מתאימה גם לה. לימוד עם רש"י ורד"ק ודברי חז"ל, ודגש על אמונה ותפילה. גרסה נפרדת לממלכתי: יחידה 5.

כי מה' שאלתיו: הודיה ושירת חנה

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו כיצד קיימה חנה את נדרה ומה פירוש "השאלתהו לה'" לפי רש"י
- התלמידים ילמדו פסוקים משירת חנה עם רש"י ורד"ק
- התלמידים יזהו בשירה את רעיון ההשגחה: ה' משפיל ומרומם, ממית ומחיה

📖 הסבר למורה

חנה יולדת בן וקוראת לו שמואל, "כי מה' שאלתיו" (א, כ). כשהנער נגמל היא מביאה אותו לשילה, אל עלי, ואומרת: "אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי" (א, כז), "וגם אנכי השאלתהו לה'" (א, כח). חנה מכירה בכך שהבן הוא מתנה מה', ומחזירה אותו לעבודת ה'.

בפרק ב חנה פותחת בשירת הודיה: "עלץ לבי בה'" (ב, א), "אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו" (ב, ב). השירה מתארת את ה' כמנהיג העולם: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל" (ב, ו), "ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם" (ב, ז). היא מסתיימת בתפילה על המלך: "ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו" (ב, י).

רעיון האמונה בשיעור: הודיה. מי שהתפלל מתוך צער יודע גם להודות כשהתפילה נענתה. חנה רואה בנס שקרה לה דוגמה להשגחת ה' על העולם כולו.

📚 מן הפרשנים

- **רש"י על א, כח:** "כְּאָדָם הַמַּשְׁאִיל כְּלִי לְרַבּוֹ, אוֹ מַשְׁאִילוֹ בְּנוֹ לְשַׁמְּשׁוֹ"
  רש"י: "השאלתהו לה'" פירושו שחנה מסרה את בנו לשירות ה', כמו אדם שנותן את בנו לשמש את רבו. למקור
- **רד"ק על א, כח:** "החזרתי לו השאלה שהוא נתן לי"
  הרד"ק: ה' נתן לחנה את מה ששאלה, והיא מחזירה לו את מה שקיבלה. למקור
- **רש"י על ב, ב:** "אֵין צַיָּר כֵּאלֹהֵינוּ, הַצָּר צוּרָה בְּתוֹךְ צוּרָה"
  רש"י דורש "צור" מלשון ציור: רק ה' יוצר צורה בתוך צורה, ולד בבטן אמו. למקור
- **רד"ק על ב, ב:** "אין חזק כאלהינו שהופך הטבעים ברצונו כי הייתי עקרה ולא היה בטבעי ללדת"
  הרד"ק מפרש "צור" כחוזק, וקושר את הפסוק לחנה עצמה: ה' שינה את הטבע שלה. למקור

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

1. פתיחה (5 דק'): שואלים: מתי אנחנו אומרים תודה לה' (ברכות, מודים, הלל)? למה חשוב להודות?
2. קריאה (10 דק'): קוראים את א, יט-כח. מסמנים את המילים מהשורש ש-א-ל ומבררים עם רש"י ורד"ק מה פירוש "השאלתהו".
3. לימוד בחברותות (15 דק'): לומדים את ב, א-ב עם רש"י ורד"ק על "ואין צור כאלהינו". כל חברותא כותבת במילים שלה את שני הפירושים ומחליטה איזה מתאים יותר לסיפור של חנה.
4. עבודה (10 דק'): מוצאים בב, ד-ח זוגות של הפכים ומסבירים איך הם מבטאים את השגחת ה'.
5. סיכום (5 דק'): כל תלמיד כותב "מודה אני" אישי בשורה אחת.

❓ שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה

- מה הסבירה חנה על השם "שמואל"?
- מה פירוש "השאלתהו לה'" לפי רש"י?
- מצאו בשירה שני זוגות של הפכים.

פרשנות

- השוו בין פירוש רש"י לפירוש הרד"ק על "ואין צור כאלהינו". במה הם שונים?
- למה לדעתכם חנה עוברת מהסיפור האישי שלה לתיאור הנהגת ה' בעולם כולו?

הערכה ועמדה

- חנה התפללה בצער והודתה בשמחה. מה אפשר ללמוד מכך על הקשר בין תפילה להודיה בחיים שלנו?
- האם קשה יותר לבקש או להודות? נמקו.

🔍 כתוב / מפרשים

בכל שורה קוראים קודם את הטור הימני: מה כתוב בפסוק, מילה במילה. רק אחר כך עוברים לטור השמאלי: מה אפשר להסיק, ומי מציע את הפירוש. כך התלמידים לומדים להבחין בין הכתוב לבין הפרשנות.

📜 כתוב (מה הפסוק אומר במפורש)	🔍 מפרשים (מה אפשר להסיק, ומי אומר זאת)
(א, כח) „וְגַם אָנֹכִי, הִשְׁאִלְתִּהוּ לַיהוָה“ חנה מוסרת את שמואל לה'.	**רש"י:** כאדם שנותן את בנו לשמש את רבו. **רד"ק:** חנה מחזירה לה' את מה שקיבלה ממנו.
(ב, ב) „וְאֵין צוּר, כֵּאלֹהֵינוּ“ חנה אומרת שאין "צור" כה'.	**רש"י:** "צור" מלשון ציור: רק ה' יוצר צורה בתוך צורה. **רד"ק:** "צור" הוא חוזק: ה' שינה את הטבע של חנה.
(ב, י) „וְיִתֵּן-עֹז לְמַלְכּוֹ“ השירה מסתיימת בתפילה על המלך.	*פירוש אפשרי (לא מפי המפרשים שבשיעור):* עוד אין מלך בישראל, והשירה מצפה למלוכה שתקום. שאלה לכיתה: איך הודיה על בן אחד מגיעה עד

	תפילה על העם כולו?

לתלמידים: הוסיפו שורה משלכם: בחרו פסוק מהשיעור, כתבו בטור אחד מה כתוב בו, ובטור השני מה אתם מסיקים ממנו.

💡 הערות למורה

רש"י על "ואין צור כאלהינו" מבוסס על דרשת חז"ל במסכת ברכות (י ע"א); בשיעור מובאים דבריו כפי שהם כתובים בפירושו. שירת חנה היא ההפטרה של היום הראשון של ראש השנה, וכדאי להזכיר זאת לתלמידים. הקשר בין השם שמואל לשורש ש-א-ל הוא הסבר השם שנותנת חנה בפסוק (שאלתיו, שאלתי, השאלתהו, שאול), ולא גזרון לשוני מדויק.

📝 בדף העבודה

כי מה' שאלתיו: הודיה ושירת חנה: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- שמואל א פרקים א-ב (מכון ממרא)
- רש"י על שמואל א פרק ב (ספריא)
- רד"ק על שמואל א פרק ב (ספריא)

מחוון: כי מה' שאלתיו: הודיה ושירת חנה

1. "כי מה' שאלתיו": ביקשה אותו מה'.
2. חנה מסרה את בנה לשרת את ה' כל ימי חייו, כמו אדם שמשאיל את בנו לשמש את רבו. כך קיימה את נדרה.
3. רש"י: אין יוצר כמו ה', שיוצר צורה בתוך צורה (ולד בבטן אמו). רד"ק: אין חזק כמו ה', שמשנה את הטבע כרצונו.
4. ב. ה' שינה את הטבע שלה, והיא ילדה.
5. ממית - מחיה; מוריש - מעשיר; משפיל - מרומם. ה' מנהיג את העולם וקובע את גורל האדם.
6. על המלך: "ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו".
7. ג. ביום הראשון של ראש השנה.
8. תשובה אישית.